

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמוד
תלמוד תלמוד
לעשות רצונך
בלבב שלם

חוקי חיים

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פניה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

71

פרשת אמור תשפ"ה

דיני פיאות הראש

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

א לצד מטה ליד האוזן. פיאות הראש לצד מטה הם עד מקום החיבור שבין עצם הראש ועצם הלחי [jawbone] (רש"י) מכות דף כ' ע"א ד"ה חייב על הראש), ונחלקו הפוסקים בשיעור המדויק למעשה (כמה תמונות מתוך 'הלכות תספורת' מהדורת כ"ס, רב תודות לדידנו הגר"א ווינפלד).

ב יש הסוברים שהשיעור הוא עד אמצע האוזן שהוא מכון נגד אמצע נקב האוזן [אות 1 בצירוף] (שו"ת ארץ צבי ח"א סי' ג' אות ה').

ג ויש הסוברים שמקומו הוא בסוף נקב האוזן שהוא תחילת תנוך האוזן [earlobe] [אות 2 בצירוף] (אמרי אמת הובא בשו"ת ארץ צבי י"ד ח"ג סי' ה' ושו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קפ"ג אות ב', חזו"א בארחות רבינו עמ' כ').

ד ויש הסוברים שהשיעור עד סוף האוזן, וכך משמע פשוט לשון המוכתר (שו"ע י"ד סי' קפ"א ס"ט) שכתב עד למטה מן האוזן, יש מפרשים דבריו שהוא עד מקום שהאוזן מתחבר ללחי שהוא בדרך כלל באמצע התנוך [הקו בין 2 ו-3], ויש מפרשים שהוא עד סוף התנוך ממש [אות 3] (ספר בל תקיף עקה"ד אות י"א).

טו שיעור לקרחת [bald]. אדם שנשרו לו שערות ראשו מעל המצח, יש לחשב את גובה מקום הפיאות מאותו מקום שהיה לו צמיחת שערות (לשכנו תדרשו עמ' רנ"ט, הגר"ח קנייבסקי, פאת זקנך אות י"ג).

טז נסוג קו השיער [receding hairline]. וכן מי שאינו קירח אבל קו השערות במצח חוזר לאחוריו קצת ממה שהיה בצעירותו, מחשבין שיעור הפיאות מקו השיער לפי מה שהיה בימי צעירותו.

שיעור אורך השערות

יז תער [razor]. י"א שאיסור הורדת פיאות הראש הוא רק כשמספרים השיער בתער [razor], שיש בו משום השחתה ומוריד כל השיער לגמרי עד העור דומה לאיסור השחתת הזקן (רמב"ם פ"ב ע"ז ה"ו), והיא דיעה הראשונה בדברי המחבר (שו"ע י"ד סי' קפ"א ס"ג).

יח מספריים כעין תער. אבל י"א שאינו דומה לאיסור השחתת זקן, ובהקפת הפיאות האיסור הוא אפילו במספריים כעין תער (רא"ש מכות פ"ג סי' ב'), והוא דיעה השניה במחבר (שם), ומסיק המחבר שיש לחוש לדבריהם, וכן פסקו הרבה פוסקים (שערי תשובה שער ג' אות ע"ח, לבוש ס"ג ס"ט, ביאה"ל או"ח סי' רנ"א ס"ב ד"ה אפילו), וכך פוסקים להלכה.

יט שיעור אורך השער. נחלקו הפוסקים בשיעור אורך השער שמותר לספר בלי לעבור על הלאו דלא תקיפו, לפי מאי דקי"ל דאסור גם במספריים כעין תער, י"א שכל שנשאר קצת מהשיער אינו עובר על הלאו (ש"ך סי' קפ"א ס"ב, חכמת אדם פ"ט ט"ז).

כ ורוב פוסקים סוברים שצריכים להשאיר השיער באורך שאפשר לכוף ראש השער לעיקרו (דרכי סקט"ז בשם הכת"ס, שו"ת מנחת יצחק י"ד סי' ק"ג) וכן הלכה. כא שיעור כדי לכוף ראשו לעיקרו. בשיעור זמנינו נקטו הפוסקים שהשיעור הוא בין 3-5 מ"מ [mm] (ס' תגלחת מצוה עמ' קל"ד, לשכנו תדרשו ח"א עמ' ש"א אות ו'), ולכן כתבו הפוסקים שאם תמיד מקפיד להשאיר שיער בשיעור 5 מ"מ, יוצאים בזה מכל ספק (פאת זקנך עמ' ל').

הקפת פיאות הראש

היות שבימים הקרובים אחר ל"ג בעומר הרבה אנשים מסתפרים, וכמו כן הרבה ילדי ישראל זוכים להיסמך עם סימני צורה יהודית עם פיאות הראש בפעם הראשונה, בשמחת החאלאקה, מצאנו צורך לחזור על דיני פיאות הראש כדי שלא יכשלו באיסור הקפת הראש ח"ו.

האיסור

א כתיב בתורה (ויקרא י"ט, כ"ז) "לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך", וי"א הטעם שאסורם התורה מפני שעושין כן עובדי עבודה זרה וכומריהם (רמב"ם פ"ב ע"ז ה"א).

ב לשון הקפה היינו להשוות ולהוריד השער ממקום הפדחת [forehead], מקום שאין שער, עד מקום אחורי האוזן שגם אין שם שער, שיהיה כל המקום נקי משער (גמ' מכות דף כ' ע"ב).

ג הקפת כל הראש. גם אם מקיף כל הראש דהיינו שמספר כל השער שבראש וגם מקום הפיאות, עובר על לאו זה, דקי"ל הקפת כל הראש שמה הקפה (רמב"ם שם, שו"ע י"ד סי' קפ"א ס"ב).

ד אחד המקיף ואחד הניקף. האיסור הוא בין על המקיף, דהיינו העושה הקפת הראש לשני, ובין על הניקף, דהיינו למי שנעשה לו הקפת הראש, אפילו אם אינו מסייע כלל בהזזת הראש בשעת התספורת (שו"ע שם ס"ד) אלא שאין לוקין עליו כשלא עשה שום מעשה.

ה ע"י עכו"ם. לכן אסור לישראל להיות ניקף אפילו ע"י עכו"ם, וכשמסתפר ע"י גוי ראוי להזהיר הגוי שלא יגע כלל באזור פיאות הראש, ועי"ז יש לו קיום במניעת איסור של הקפת הראש.

אשה

ו אשה אינה מצווה על איסור הקפת הראש, אמנם מדרבנן אסור לה לחתוך פיאות הראש של איש או קטן (שו"ע שם ס"ו), ולכן גם אשה צריכה להיזהר ולדעת טוב ה' פיאות אם היא מספרת את לידה.

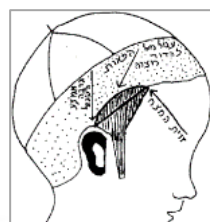
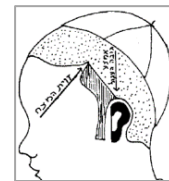
שיעור שטח הפיאות

ז לצד הפדחת. השיעור של הפיאות מתחיל בפדחת, מקום כניסת השערות במצח, בזוית, איפה שהשער שעל הראש פוגש השער שבצד הראש, כזה [אות א' שבצירוף] (יד הקטנה הובא בדרכ"ת י"ד סי' קפ"א סק"ג, תמונה מספר לשכנו תדרשו).

ח לצד אחורי האוזן. שיעור פיאות לצד אחורי האוזן הוא עד מקום הכי גבוה מהעיגול הטבעי של קו השערות [hairline] שמעל האוזן שהוא חצי רוחב האוזן, [אות ב' בצירוף] (הסטייפלר בשם החזו"א, ארחות רבינו עמ' רל"ה).

ט י"א שצריכים להוסיף עוד קצת מעל האוזן בקב ישר לכיוון למעלה להחשיבו כמקום שטח הפיאות, בשיעור שאם היה מגביה האוזן ומצמידו להראש ויותר מעט (סידור האריז"ל), והוא קרוב לשיעור האצבע (יוסף אומץ), דהיינו כמעט 2 ס"מ מעל האוזן.

י מעיקר הדין, שיעור הפיאות הוא בקו ישר מהפדחת עד מקום אחורי האוזן דהיינו קו באלכסון [בצירוף הנ"ל, מאות א' עד ב'], אמנם מצד הידור מצוה יש המוסיפין על השיעור ומעגלין הפיאה למעלה [אות ג' בצירוף] (סטייפלר בשם החזו"א).

הגליון נכתב לכבוד שמחת הילול אלתר מרדכי בלייער נ"י
בהנחיית לגיל בן שלש
בן להרב יצחק בלייער שליט"א מחשובי אברכים בארץ פארק
נכד למורינו הרב שליט"א

כב מכונת תספורת [haircutting machine]. כשמשתמשים במכונת תספורת שיש לו חלקי שמירה מפלסטיק, בדרך כלל מס' 2 הוא בגודל של 5-6 מ"מ, ולכן אפילו אם מוריד כל שטח הפאות במס' 2 ומעלה אינו עובר בלאו דלא תקיפו לפי כל הדיעות, אבל במס' 1, כבר נכנסים לספיקות חמורות של איסור הקפת הראש.

כג לפעמים יכול להיות שגם מס' 2 אינו באורך של 5 מ"מ, ולכן יש לבדוק לפי הענין.

שיעור כמות השערות

כד יש ראשונים הסוברים שכל שמשאירים שערות בשטח פאות הראש אינו עובר בלאו דלא תקיפו (רמב"ם פ"ב ע"ז ה"ו), אבל רוב פוסקים ס"ל שאסור לספר השערות מכל שטח הפאות לאורך ולרוחב (שו"ע ס"ט, חכ"א כלל פ"ט ס"ז, דרכ"ס ס"ב, ביאה"ל ס' רנ"א ס"ב ד"ה אפילו), וכן הלכה מאחר שהוא ספיקא מדאורייתא (ב"י).

זהירות בשעת תספורת

כה קו השיער ליד האוזן. כשהספר [barber] מספר השערות ליד קו השיער עם מכונת תספורת, מספרים או תער סביב האוזן למעלה ולפני האוזן, צריך הוא לזהר שלא לחתוך השערות פחות משיעור 5 מ"מ כדי לא

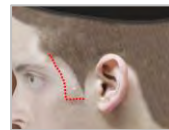

להיכנס לשאלות של הקפת הראש, ומצוי הוא מאוד שחושב הספר שאחר שהשאיר עיקרי הפאות אין בזה איסור, אבל האמת שגם זה נכלל באיסור הקפת הראש וכמו שנתבאר, וכיון שקשה מאד לזהר בזה, עדיף לא לעשות כן כלל.

כו תספורת חסידית. אלו שמסתפרים במס' אפס [נול, zero], צריכים לזהר מאד שלא להוריד שום שער מכל שטח פאות הראש, כי לפעמים מורידים משיער שטח הפאות בפניה של קו השיער ליד המצח [אות א' בצירוף], וכן צריכים להיזהר שלא להסתפר במס' אפס עד חצי רוחב האוזן [אות ב' בצירוף] ויש שנשלים בזה ומסתפרים עד לפני האוזן, ואפילו כשמשאירים פאות ארוכות, עדיין אסור להוריד השער ממקומות אלו (תשובות והנהגות ח"ד סי' קצ"ח).

כז לקצר פאות המחברים לפני [thinning sideburns]. יש גם אלו שרוצים לקצר הפאות המחברים לפני לצד האוזן בתוך שיעור הפאות שיהיו דקות, כשמספרים שערות אלו ולא משאירים שיעור של 5 מ"מ, נכנסים לספיקות חמורות של הקפת הראש.

סריקת הפאות [combing]

כח דנו הפוסקים באם יש איסור לסרוק הפאות עם מסרק מחשש שמא יתלוש שערות מפאות הראש, י"א שאסור לסרוק הפאות כשזה ודאי שיתלוש ע"י שערות (רע"א גלין הש"ס שבועות דף ב' ע"ב, מהר"ם ש"ק ס' המצוות מצוה רנ"ב אות ב') כמו שמצינו בנזיר שאסור לסרוק שערותיו (נזיר דף מ"ב ע"א).

כט אבל רוב פוסקים ס"ל שמותר לסרוק הפאות (חת"ס יו"ד סי' קל"ט הובא בפתחת סק"ג, חזו"א דינים והנהגות יו"ד פ"ד אות ו'), ונוהגין להקל.

לגדל פאות הראש

ל אע"פ שמצד איסור הקפת הראש אין צריכין לגדל פאות, והעיקר שלא מורידים השער פחות מ5 מ"מ (כנ"ל אות כ"א), מ"מ הרבה נוהגין לגדל פאות הראש, ונאמר בזה הטעם כדי שיהיה ניכר ונבדל בין הגויים שהוא ישראל, וזה שלימות בצורה היהודית, ויש בזה קיום הפסוק "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" (גאב"ד גאלאנטא, אור פני יהושע, תולדות המחבר ז"ל).

לא בני תימן קוראים הפאות בשם 'סימנים' שהרי הם סימני עדות היכר בין יהודים ולהבדיל הגויים, ועל פי שני עדים יקום דבר (בן איש חי ח"א ב' ג' לשבת זכור ג' ע"ב).

לב יש שדייקין כן בלשון המחבר שכתב 'וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד' (שו"ע יו"ד סי' קפ"א ס"ט), שהכוונה גם באורך הפאות.

לג הארז"ל היה מניח הפאה של הראש לגדל ולא היה חותכן רק עד שיגדלו כ"כ שיכניסו למטה במקום שער הזקן ממש שאז היה חותכן עד אותו המקום שמשם למטה לא יקרא פאת הראש (שער המצות פ' קדושים, הג' בית לחם יהודה שו"ע שם), וזה ממידת חסידות, וכן הוא מנהג חסידים ואנשי מעשה שלא לספר כלל (דרכי תשובה שם סקט"ז, שו"ת דברי יציב יו"ד סי' ט).

ברכת מול טוב שגורה להר"ר רוב פליישער הי"ו לרגל הולדת בנו ולהר"ר מנחם חיים אמוזל לרגל הולדת הבת ושייכו לגדלם לתורה לחופה ולמעש"ט - המאכל - שלום פליישער, לייקוואד

לד פאות לפני האוזן. מכיון שפאות הם סימנים על יהדות, ונבדלים ע"י מהעמים וכו"ל, יש שהקפידו שהפאות יהיו לפני האוזן דוקא, ולא על האוזן או מאחורי האוזן, כדי להראות שאין אנו מתביישים מהם אלא אדרבה גאים בהם (כן הוא מנהג חסידים, וכן ביקש בעל קהילת יעקב מיוצאי חלציו).

לה וכן היה נוהג מרן הגר"ח קנייבסקי לבקש מכל אלו שנכנסים אליו לברכה, שישאירו הפאות לפני האוזן.

סידור פאות בשבת

סלסול פאות בשבת [עקרייזלטע פאות, curly peyos]

לו במשנה בשבת (דף צ"ד ע"ב) א"י שאסור לעשות 'גודלת' בשער בשבת, ונחלקו הראשונים אם פירושו מעשה 'קליעה' [platting], או הכוונה על כל סוג תיקוני שיער להעמידו על תיקונו ויפיו, ואסור משום שדומה לבנין (שו"ת ריב"ש סי' שצ"ד, הובא בביאה"ל סי' ש"ג סכ"ז).

לז סלסול חזק. ועפ"ז נחלקו האחרונים בדין האם מותר לסלסל הפאות בשבת באופן מהודר כדרך האומנים, יש שאוסרים משום שדומה לבנין וכו"ל (תפארת ישראל פ"י יכין אות ל"ה ול"ח, קצות השלחן סי' קמ"ו, תשובות והנהגות ח"א סי' רכ"ט).

לח אמנם יש פוסקים שהתירו סלסול הפאות בשבת שאינו דומה לבנין אלא ע"י קליעה (שו"ת מהרש"ם ח"ח סי' נ"ד, שו"ת ויען יוסף אר"ח סי' קל"ג, שו"ת באר משה ח"א סי' ט"ו).

לט סלסול חלש. אם מסבב הפאות מעט באופן חלש ורפוי כדי שלא יהיו פאותיו מפוזרות, מותר לכו"ע שאין בזה מעשה גדול, וכן מי שפאותיו כבר מסולסלים בטבעם, מותר להוסיף קצת על הסלסול כדי להעמידם על תיקונם (קצות השלחן שם).

מ פאות מקושרות [געקניפטע פאות]. אלו שהולכים בפאות מקושרות מונחים על האוזן או בצד האוזן, לכאורה ג"כ נכנס למחלוקת הנ"ל, אבל לכאורה אם עושים את זה בקלות רק כדי לסדר הפאות ולא מדקדקים בזה ביותר [לא כאלו שעושים בנין ע"ג בנין עם חלקים שונים מהפאות] אז מותר לגלגלם בשבת, ואין בזה משום מעשה אומן לכו"ע.

מא אבל צריך לדקדק ביותר שלא למשוך הפאות בחוזק, כי אז יש חשש שמא יתלוש שער בשבת האסור משום תולדה דגוזז (שו"ע אר"ח סי' ש"מ ס"א), ומ"מ אסור באופן שיש פסיק רישא שיתלוש שער (מ"ב סי' ש"ג סקפ"ז). מב שערות נושרות בקלות. מי ששערותיו חלשות מאד וגם בנגיעה קלה נושרות השערות, אסור לו לנגוע בהם כלל בשבת, מפני שהוא פסיק רישא שיתלוש (ע"פ שו"ע סי' ש"ג סכ"ז).

סירוק פאות עם מסרק [combing with a comb]

מג אסור להשתמש במסרק בשבת בשערות (שו"ע סי' ש"ג סכ"ז) שהרי כמעט ודאי שיתלוש שער ע"י (מ"ב שם סקפ"ו), ומהראוי לכל חכם בעירו להזהיר על זה (ישועות יעקב, מ"ב שם), ולכן אסור לסדר הפאות עם מסרק בשבת.

מד ואפילו באופן שאין שום חשש של תלישת שערות, אסור להשתמש במסרק בשבת משום עובדין דחול, וממילא דין מוקצה עליהם ואין לטלטלם כלל (מג"א סי' שכ"ז סק"א, מ"ב סי' ש"ג סקפ"ז).

להשתמש בג'ל או במים מסוכרים

מה אסור להשתמש בג'ל או במים מסוכרים כדי לעצב הפאות בשבת (ע"פ ביאה"ל סוף סי' ש"ג).

לסדר הפאות לאחר טבילה

מו אדם הטובל במקוה בשבת, צריך להיזהר מאיסור סחיטה בשערותיו האסור מדרבנן (מ"ב סי' שכ"ז סק"ה), ולכן כל זמן שהפאות רטובות בשיעור של טופח ע"מ להטפח, אין לגלגלם או לקשרם בחוזק באופן שהוא פסיק רישא שיצא מים מביניהם, אבל אם רק לחים קצת מותר (ע"פ מ"ב סי' ש"א ס"ק קע"א, ומ"ב סי' ש"ח ס"ק ס"ג).

מז לכן אחרי הטבילה, ישהה מעט לפני שמסדר הפאות כדי שלא תהיינו רטובות מדי, או ישים מגבת [towel] על הפאות בלי ללחוץ עליהם כדי לספוג יתר המים, ואח"כ כשהם רק לחים יכול לסדרם ברפיון, וכן יכול לנפץ [shake] השערות באופן שיפלו המים מהם בלי סחיטה (בן איש חי ש"ב פקודי אות ח', שו"ת או נדברו ח"א סי' נ"ה).

מח לסדר הפאות תוך מים. מותר לסדר הפאות כל זמן שהם בתוך המים ממש, שהרי אין בזה מעשה סחיטה מאחר שבין כך הם בתוך המים (הגרש"א, שש"כ פ"ד הערה ט', שו"ת שרגא המאר ח"ב סי' נ"ח, ח"ו סי' ק"ד).

ברכת מול טוב שגורה לאלפי ילדי ישראל שנכנסים לגיל שלש וזוכים להיות מצויינים בפאות הראש ושייכו חוריהם קרוות נחת דקדושה מהם ומכל יוצאי חלציהם ולגדלם לתורה לחופה ולמעש"ט